

Meer min en meer mans

Over vissers en hun rijke fantasie

De visser was ook vroeger lange tijd op zee en dan begint na verloop van tijd de testosteron zijn tol te eisen. Het verlangen naar de echte sponde op het vaste land tast daardoor het mannelijke waarnemingsvermogen aan.

Tekst en illustraties Frans Collignon

Ineens zwemt daar een mooie vrouw in de branding. "Kijk, daar! Ze heeft zelfs ontblote borsten. En een vissenstaart? Oh, wat is ze mooi!" Verliefd staart de visser naar een zeekoe. In de verte en als je met dichtgeknepen ogen kijkt, lijkt zo'n zeekoe een heel, heel klein beetje op een vrouw. De ogen zitten van voren en ze heeft inderdaad een paar borsten, maar wel een plumpe staart in plaats van ranke benen.

Sirenes

De eerste keer dat over een verleidelijke vrouw met een vissenstaart werd geschreven was ongeveer in het jaar 700 na Christus door de monnik Aldelmus van Sherbonne.

Hij greep met zijn verhaal terug op de oude mythologische sirene, een wezen dat half een vogel en half een vrouw was. Het was eigenlijk meer een enorme kip met een vrouwenhoofd. Deze combi was gevreesd omdat zij scheepslui met haar gezang probeerde te verleiden. Daardoor zouden hun schepen op de klippen lopen en waren ze een gemakkelijke prooi. De kerk gebruikte in de middeleeuwen deze horrorverhalen maar wat graag om te laten zien dat je niet voor een bekoring moet bezwijken.

Christoffel Columbus heeft op zijn grote ontdekkingsreis van 1492 ook meerminnen gesignaleerd. Het was voor deze man dan ook een lange reis.

Het woord meermin kennen we in onze taal vanaf ongeveer 1200. Pas later kwam de zeemeermin opduiken. Dat woord is voor het eerst in 1623 opgeschreven en het heeft een bijzondere ontstaansgeschiedenis. Allereerst is het pleonastisch (dubbelzegging), want zee en meer hebben van oudsher dezelfde betekenis. En het tweede deel komt van man in de betekenis van mens. Het is min geworden omdat zo'n vrouwvis wel bemind moest worden.

Hol

Niet alleen eenzame vissers werd het hoofd op hol gejaagd door het vrouwelijk schoon, hele volksstammen waren in hun ban. In het hele land vind je sporen van deze bijzondere vrouwen. Talloos zijn de verhalen over een meermin, in die tijd wat minder vriendelijk een zeewijf genoemd, die 1403 na een overstroming door de Edammers uit het water zou zijn opgevisst. Ze hebben haar leren spinnen en uiteindelijk is ze in Haarlem christelijk begraven omdat ze ook wel eens een kruis sloeg. De enkele afbeeldingen die er zijn, laten een vrouw zien zonder vissenstaart, maar wel naakt. Kennelijk was die nuditeit een belangrijker gegeven dan dat vissenonderlijf. Die vissenstaarten zagen de Edammer vissers natuurlijk genoeg. Je hebt overigens niet veel fantasie nodig om die staart een lelijke sta-in-de-weg te vinden voor het minnespel, wat nota bene de bestaansgrond voor de aanbedding van de meermin zou zijn geweest. Weg er mee. De beroemdste meermin, die van het sprookje van Hans Christian Andersen, heeft dit probleem op geheel eigen wijze opgelost. Het beeld dat van haar in de haven van Kopenhagen staat, laat duidelijk zien dat de staart pas begint bij de enkels. Daar boven is alles vrouwelijk intact. Walt Disney Pictures heeft van dit sprookje een prachtige animatiefilm gemaakt. Bij Disney loopt het verhaal, anders dan bij Hans Christian Andersen, wel goed af. Bovendien heeft de hoofdrolspeelster ineens een staart vanaf haar middel en zelfs draagt zij een bovenstukje.

Wapens

Dat de meermin een reëel onderdeel is van ons leven, blijkt uit haar verschijnen in vele wapens van Nederlandse gemeenten, die ongetwijfeld het gevolg zijn van de vele verhalen over deze verleidsters van de zee. Ronduit verbijsterend wreed is het verhaal van de meermin van Westenschouwen (een gehucht in Zeeland, dat niet verward moet worden met het nabijgelegen Westerschouwen). De vissers van Westenschouwen hadden een meermin gevangen en die mee naar huis genomen. Haar man, eveneens voorzien van een staart, smeekt met hun kind in zijn armen om haar vrijlating. Maar de Westenschouwers binden de meermin vast aan de toren en genieten van het lijden van de meermin als die zijn vrouw ziet sterven. Hij vervloekt het dorp met het rijm:

*Westenschouwen, 't zal u rouwen,
dat ge heeft geroofd mijn vrouwe,
Westenschouwen zal vergaan,
alleen de toren zal blijven staan.*

Inderdaad is de haven van Westenschouwen in de zestiende eeuw verzand, waardoor het dorp werd verlaten. De toren is overigens in 1845 afgebroken. De vloek had kennelijk maar een beperkte levensduur.

Ook het plaatsje Muiden kent een dergelijke legende. Het loopt daar beter af. De vissers laten de meermin vrij, zij het niet zo maar. Ze koopt zich als het ware los met de belofte dat de visvangsten groot zullen worden en als de vrouw met staart weer de baren in duikt, zingt ze: 'Muiden zal Muiden blijven, Muiden zal nooit beklijven.' Het is een beetje een dubieuze voorspelling. Er staat namelijk dat Muiden niet zal vergaan, maar ook nimmer zal groeien (de oude betekenis van beklijven). We moeten overigens nog zien of deze spreuk de herindelingsplannen van minister Plasterk zal overleven.

Andere gemeentes of oude-gemeentes met de meermin in het wapen of zegel zijn onder meer Eemsmond, Wieringermeer, Zierikzee, Waterlandkerkje en Uithuizermeeden. Ze hebben gemeen dat het vissersdorpen zijn. En de fantasie van vissers kent nu eenmaal geen grenzen. **V**

De Deense meermin met de dubbele staart.